

A DEBRECENI PENICILLINGYÁR UDVARA
A Lámpagyárban napok alatt száz tálcát tünt el

Budapesti négyszáznegyvenhét-ezer ember — körülbelül ennyi Helsinkinek lakossága — tölt el napi nyolc órát a háromezer-háromszáz nagyüzemben. Milyen a gyárban dolgozó ember környezete?

A fővárosi gyárak jó része a századfordulón épült. Ot olyan fontos és nagy üzem, mint az Óbudai Hajógyár, a Gábor Áron vasöntőde, a Láng, az Április 4. Gépgyár és a Telefongyár átlagos életkora 115 év. A felszabadulás óta számos helyen korszerűsítettek üzemrészeket, s építettek új műhelyeket a gyárakon belül — hiszen a város a legtöbb helyen elfoglalta már a környéket. A termelés nagyarányú növekedése nagyjából azonos területen történt. Ahol 1944-ben 800–900-an dolgoztak, ott most 3000 a létszám. Előírás szerint a gyárak beépítettségi foka nem haladhatja meg a 30 százalékot. A régi gyárakban 50–60 százalékos a beépítettség, egyes helyeken ennél is nagyobb. A zsúfoltság egyik kellemetlen következménye, hogy a budapesti üzemekben nagyon kevés a fűvesített terület, faültetésre, parkosításra nincs mód. A meglévő gyepek, fa, virág elvész az ipartelep körzetében, keveset változtata sivar képen. Az új iparlétesítmények parkosítását napjainkban rendelet írja elő — ez azonban nem segít a régi, zsúfolt üzemeken.

A gyár útjai

A gyári utak sok helyen gondozatlanok. Száraz időben porfelhőt hajt fölöttük a szél, télen vastag, olajos laticok fogadják a közeledőt. Az esővizet nem vezetik el, a gyári utak jóformán sehoh sincsenek alácsatornázva. Az utak elsőszámú ellensége az erősen elavult föld alatti vezeték-labirintus. A gyakori bontás a legjobb minőségű utat is tönkretenné. A gyári utak, terek tisztasága nem megfelelő. Szerteszét hagynak mindenféle építési anyagot, s az üzemek sem törődnek kellően a „senki földjével”. Egy nagyobb gyárban tízesével lehetne számolni a rögtönzött szemétdombokat. A port és sarat felhordják a betonozott utakra is. Takarításra még kevésbé kap munkaerőt a gyár, mint belső segédmunkára. A takarítók órábérére 5,80 forint körül van. (Kénytelenek csökkent munkaképességüket alkalmazni, de az engedélyezett létszámot még így sem tudják feltölteni.) Az úttakarítás gépesítése messze elmaradt a városi állapotoktól. A KGM-vállalatok közül a minisztérium tudomása szerint csak Csepelen van seprőgép. A nagyüzemekben már házilag készített, kis teljesítményű öntözőkocsikat használnak, de egyre több üzem áldoz a takarítás gépesítésére. A Ganz-MÁVAG-ban 2,2 millió fo-

rintot fordítanak szemégyűjtő edényre, locsoló-seprő kocsira.

A gyári környezet szebbé, egészségesebbé tételére viszont nagy lehetőségek vannak, ha kívül nem is, de belül, a műhelyekben.

Üzemcsarnok belül

A régi gyárépületek belülről is elhanyagoltak, de az újabbak egy részét sem tartják rendben. A Láng, a Ganz-MÁVAG kazánműhelye, az öntödék, öntvénytisztítók, kovácsműhelyek különösen rendezetlenek. Végtelen esetekben, amikor a körülmények már súlyosan fenyegetik, sőt meg is támadják a dolgozók egészségét, a budapesti KÖJÁL közbelép és büntetéssel is kényszeríti az igazgatót a helyzet megváltoztatására. 1963-ban 25 esetben szabtak ki büntetést. 1964-ben 1500 forintba büntették a TEMAFORG vállalat igazgatóját, mert egyszerre 27 dolgozó került 1–3 napra kórházba fémlázzal az üzemből. Tisztítatlan mangánporos zsákokat dolgoztattak fel velük. Sokkal többször büntetnek a kerületi egészségügyi osztályok. A legtöbb rendellenesség, panasza azonban a gyáron belül marad, s ezek javarészt évekig nem oldják meg.

Közismerten sok a rossz elszívó berendezés és ventilátor. Az egyes műhelyekből elszívott por bekerül más munkaterületekre. Felületesen takarítanak. A Ganz-MÁVAG öntödéjéből egy nagytakarítás alkalmával 14 vagon szeméttel, salakkal kevert port hordtak ki, s műszerekkel állapították meg a műhely eredeti szintjét. A Vörös Csillag Traktorgyár öntödéjében tartott nagytakarítás szintén eredményes volt: a por-szemcse köbcéntiméterenként 160 darabos koncentrációja a felére csökkent.

Ipari porszívóval

A műhelyek takarítását is gépesíteni kellene — mondják az Országos Munkaegészségügyi Intézetben. Ezt a célt szolgálná a Szellőzőművek által gyártott ipari takarítógép, amelynek jelenleg hat típusát próbálják ki különböző üzemekben. A nagyteljesítményű porszívógép mintegy 40 ezer forintba kerül majd. Az eddigi próbák jó eredményt ért el. A kísérleti üzemeltetést 3–6 hónap múlva fejezik be. Az NDK-ban és nyugaton évek óta használják már ezt a gépet. Nem alkalmazható mindenütt, mert a kis szemcse nagyságú port visszaszórja. Ezért építenek ki vakuumhálózatot csatlakozó helyekkel, amelyekre a szívófej-

Üzemi környezet

Második otthon

Labirintus a föld alatt

Öltöző-vita

jel ellátott tomlók felerősíthetők. Az augsburgi Jungbauer cég, amely tíz éve gyárt ilyen berendezéseket, így hirdeti: „A takarító személyzet ily módon a gépkezelő munkások színvonalára emelkedik, s könnyebben található munkaerő erre a területre”. A modern, egészséges műhely képét lejtős, összefolyókkal ellátott padló, mosható fal egészíti ki.

Étterem, öltöző

Sokat javult a gyárakban az éttermek rendje is. Az utóbbi években rohamosan elterjedt az önkiszolgáló rendszer. A KGM üzemi ebédlőinek a fele önkiszolgáló. Az áttéréssel egyidőben rendbe is hozták az éttermeket. Műanyagedények, színes tálcák, letörölhető asztalok, a nagyobb tisztaság kellemesebb teszi a félórás ebéddőt. Sajnos az új berendezés igen gyorsan tönkremegy. Az új önkiszolgáló éttermekben sokan olajos kézzel ebédelnek, pedig az ebédlőben kezet is moshatnak. Gyakori panasz az evőeszközök eltűnése. Néhány tavalyi adat a fél-éves evőeszköz-felújításról: Csepeli Vasmű-csögyár 57 731, Csepel Autó 51 323, Beloianisz 23 867 forint. A Lámpagyár önkiszolgáló éttermében több mint száz kompotos tálcát napok alatt eltűnt. Ezek az összegek feleslegesen terhelik a tetemes állami támogatást. (Csak a vasiparban tavaly 235 milliót költött üzemi étkezésre az állam.)

Meleg zuhany mindenkinek

Az éttermek egy része, különösen olyan mammutgyárakban, mint a Csepel Művek, a Ganz-MÁVAG, nincs megfelelő helyiségben. A budapesti vasipari üzemek dolgozóinak 35–38 százaléka ebédel az üzemből, s a konyhák így is kapacitásukon felül főznek. Az ebédet általában kívülről szállítják: a fővárosi vasas üzemi éttermek 30 százalékának van saját konyhája.

A Vasas Szakszervezet szerint a vasiparban 80 százalékos az öltöző és a fürdő ellátottság. A vegyiparban 64, a textiliparban 66 százalékosra becsülik a norma szerinti öltözők és fürdők arányát. A budapesti átlag 66 százalék a gyár- iparban; a 33 százalék a „többi hátán” fürdik és öltözik. Tény, hogy húsz év alatt óriási fejlődés ment végbe. Meleg zuhanyhoz minden munkás hozzájut, kivéve, amikor baj van a fűtéssel. A felszabadulás előtt a kovácsok tízezes vasat dobtak egy vödör vízbe, hogy legyen elég meleg vizük a mosdóhoz. Ma erre nincs szükség. Az viszont előfordul, hogy az építkezésnél a szociális létesítmény felépítése elmarad, mivel a beruházási költségek nagyobbak lettek a tervezettnél. (Vagy: a tervezett 200 helyett hamarosan 300 munkás is dolgozik az új üzemből.)

A meglévő létesítmények vegyes képet mutatnak. Csepelen az öltözők negyedrészt pincékben helyezték el. A szerszámgyári 400 személyes I. számú föld alatti öltözőkben nincs szellőzés, s ez másutt is előfordul. Az új mosdókban sok az építkezési, szerelési hiba.

Egyre több helyen építenek korszerű „ruházati” és fekete-fehér öltözőt. Ez utóbbiban a munkaruha letétele után haladnak át a dolgozók a fürdőn, s jutnak az utcai ruhát tároló terembe. Az Akkumulátorgyárban a dolgozók ellenőrzéssel fogadták ezt a korszerű megoldást. A ruházati öltözőt néhol „az én szekrényem, az én birodalmam” elv alapján ellenzik. Pedig ahol használják, mint az Egyesült Izzóban, az Orionban és másutt, jól bevált.

A javulás tendenciája

A Vasas Szakszervezet munkavédelmi osztályának becslése szerint a munkahelyek 90 százalékát fűtik. A volt Gábor Áron Vasöntőde vasszerkezeti műhelyében, a Ganz-MÁVAG hídműhelyében és másutt is vaskosarakban égetett kokszal próbálnak fűteni, ez sok pénzbe kerül, de kevés meleget ad. Egy fűtési idényben 4500 reklamáció fut be a Ganz-MÁVAG energiaüzemébe a gyár különböző részeiből. (A fűtési bajok oka kettős: 1. színminőség, 2. kazánok állapota.) Előfordul az is, hogy nincs elég energia. A Ganz-MÁVAG óránként 50 tonna gőz igényével szerepelt a Kőbányai Fűtőerőmű beruházási programjában. Helyette 21 tonnát kap. A gyárban a jelenlegi energia mennyiséggel a külső mínusz 8 fokig tudják biztosítani a megfelelő hőmérsékletet. Itt és más gyárakban is a földgáz bevezetésétől várják a javulást. Az eddigi fűtetlen helyeken infragázó fűtőtesteket szerelnek fel.

Tantárgy!

Az üzemi környezet még korántsem esztétikus, és nem eléggé higiénikus, de a javulás tendenciáját nehéz nem észrevenni. Körülbelül tíz esztendősek a szakszervezetek szociális osztályai és tíz éve hozták létre a KÖJÁL szerveit is. Az Országos Munkaegészségügyi Intézet is széles körben foglalkozik a munkahelyi környezet javításával. A Szaktanács létrehozta a Munkavédelmi Tudományos Kutató Intézetét. Ebben a tanévben először a munkavédelem tantárgy a felső fokú műszaki oktatásban. Mindenekelőtt pedig: a kormányzat is átfogó határozatokat hozott.

Igen sok múlik azonban a gyárak szándékán, törekvésein. Sok függ az igazgatóktól, hogy mennyire élnek a lehetőségekkel, de nem csekély a dolgozók szerepe sem, akik javítanak helyzetükön, környezetükön, ha nagy gondtal óvják, megbecsülik szociális létesítményeiket, második otthonukat, a gyárat.

PETRIK ISTVÁN—SALGÓ RÓZSA